

Balio Sruogos eilėraščio „Vidunaktinė“ interpretacija

Balys Sruoga- žymus XX a. pradžios poetas simbolistas. Tai ryškus įvairiapusio talento ir plačių užmojų menininkas, naujų kelių literatūroje ieškotojas, gaivališka ir gili asmenybė. Svarbią vietą jo kūryboje užima eilėraščiai, kuriuose jis vienas pirmųjų Lietuvoje atsisako konkretaus prasminio turinio, loginės sandaros, lietuvių literatūroje atveria vartus modernizmui.

Vienas tipiškiausių jo eilėraščių yra „Vidunaktinė“ (asociacija su muzikos kūriniumi). Jame galima išvystyti lyrinio subjekto blaškymąsi tarp būties ir nebūties. Ką nors tiksliau pasakyti apie šį kūrinį sunku. Kaip ir kituose B. Sruogos eilėraščiuose, taip ir šiame, nėra siužeto, nuoseklios motyvų raidos, konkretaus laiko ar erdvės. Visas kūrinys- tarsi viena neskaidoma mintis, įspūdis ar nuotaika, išreikšta simbolių pagalba.

Pats pavadinimas „Vidunaktinė“ kaip sąvoka šnekamojoje kalboje nevartojamas.. Jis tik abstrakčiai leidžia nuspėti nakties laiką, vyraujančią kūrinyje.

Garsinis eilėraščio fonas- tyla: „Tyli sodas ir takai“. Ji eilėraštyje tampa mirties sinonimu, tai atskleidžia palyginimas „Kaip(...) kapai“, nes kapai yra akivaizdus jos simbolis. Vidunaktis čia- kaip laiko slenkstis, kai viskas tartum sustoja ir pasiruošia virsmui. Be to, šis metas yra susijęs ir su magija bei burtais, tad galima teigti, jog vidurnakčio elementas visą kūrinio laiką ir erdvę nukelia į nesuvokiamą anapusinį pasaulį. Būtent per tokius subjektyvios erdvės vaizdus ir atskleidžiami lyrinio subjekto išgyvenimai.

Eilėrašties pradedamas tarsi realaus pasaulio vaizdais: „sodas ir takai“, tačiau ir jie- tai tik lyrinio subjekto dvasinės būsenos atspindžiai. Sodas kaip gyvybės ir džiaugsmo, atsinaujinimo simbolis, žmoguje atitinkantis gyvybingumą bei tikėjimą, „tyli“- taigi lyriniam subjektui nebeegzistuoja. Taip pažymimi pokyčiai, vykstantys jo viduje.

Juos tarsi pakeičia dar vienas anapusinio pasaulio simbolis- šešėliai: „kaip šešėliai“. Šio motyvo prasmė abstrakti ir neapibrėžta. Jie tampa ryšiu, jungiančiu realų ir antgamtinį pasaulius, užpildydami visą erdvę, ką pažymi prieveiksmini: „čia ir čia“. Savo nepaaiškinama kilme jie įkūnija nežinomą, dvejonę. Be to, jie „šlama verkdami“. Šis apibūdinimas atskleidžia lyrinio subjekto skausmą ir kančią, kylančius iš abejonių. Eilėraštyje vyrauja nakties spalva, tai pažymi prieveiksmais „nakčia“. Taip kuriama ypatinga atmosfera, neleidžianti išvystyti ir suprasti tikrųjų vaizdų ir prasių. Lyrinis subjektas tarsi izoliuojamas nuo realaus pasaulio, paliekamas vienas jo paties vaizduotės kuriamoje erdvėje.

Antrame posme praplečiama vienatvės, vienišumo tema. Tam pasitarnauja pelėdos, kaip vienišo nakties gyvūno, įvaizdis: „Tik pelėda ant šakos“. Lyrinis subjektas jaučiasi ne tik vienišas, bet ir niekam nereikalingas, pažeidžiamas ir pamirštas, tai išryškina našlaičio motyvas: „Kaip našlaitis suvaitos“. Vaitojimas, kaip prislopintas dvasios kančių išreiškimas, yra tarsi iš anksto pasmerktas, nes niekas jo neišgirs. Sudaromas įspūdis, jog viskas dingsta tamsoje, net ir daina, kuri galėtų būti paskutinis bandymas ieškant atramos ar atsakymo: „Tik paklydusi daina/ Susilieja su tamsa“.

Toliau keičiasi kalbėjimo rakursas. Lyrinis subjektas tarsi į ką kreipiasi: „prisiglausi- ir nebus“. Tačiau tai panašiau į žodžius sau. Jis tarsi ima piešti ateities viziją, kuri atrodo be vilties,- tai pažymima dviejose eilutėse pasikartojančiu jungtuku „nei“. Lyrinis subjektas nebemato net ir to, kas jam yra likę šiuo metu: „paklydusios dainos“, „našlaičių vienumos“. Sukuriama graudi ir liūdna nuotaika.

Paskutiniame posme lyrinis subjektas bando nuspėti, koks pasaulis gali atrodyti be jo. Tačiau ir ši jo vizija persmelkta pesimizmo ir abejonių: „Gal tik...“ Vyrauja tie patys simboliai- „tamsa“, „aimana“- sustiprinantys liūdesio, skausmo ir net siaubo nuotaikas, kurios akcentuojamos kūrinio pabaigoje netikėtu palyginimu: kapai verks kaip vaikai. Ši ryški kapų personifikacija taip pat pažymi lyrinio subjekto mintyse įsivyravusią mirties nuojautą.

Šiame eilėraštyje poetas atskleidžia žmogaus būties tragizmą. Kūrinio lyrinis herojus atsidūręs beviltiškoje padėtyje, įkalintas savo vienatvės bei įsitikinimo, kad niekas jam jau nepadės; jis nebemato išeities ir mąsto apie mirtį, išnykimą.